

A magyar zászlósurak archontológiája 1848–1918

Tanulmányom témája A dualizmus kori magyar országgyűlések tagjainak feltárása és társadalomtörténeti elemzése címet viselő EKE-OTKA kutatócsoport tevékenységéhez kapcsolódik, amelynek keretében nekem jutott az a feladat, hogy elkészítsem a főrendiház 1885 és 1918 közötti teljes tagságának archontológiáját.¹ Az ország zászlósai (országbárok, az ország igazi bárói) kezdettől fogva tagjai voltak a kétkamarás diéta felsőtáblájának, amelynek szervezeti keretét az 1608. évi koronázás utáni I. törvénycikk véglegesítette. Ebben rögzítették, „*hogy »karoknak« és »rendeknek« kiket kell nevezni és hogy a közönséges országgyűléseken kiknek legyen helye és szavazata*”. A törvény szerint „*Magyarországnak a karait és rendeit négyféle állapotú országlakók alkotják*”, ahol a zászlósurak a hivatalt nem viselő főnemeseikkel együtt a „*bárok vagy mágnások*” rendjébe tartoztak.² A későbbiekben az ország zászlósait – az aktuálisan betöltve lévő méltóságok viselőit – ott találjuk a 18. századi,³ majd a reformkori diétákon,⁴ az 1848/1849. évi első népképviselési országgyűlés felsőházában,⁵ végül az 1861 és 1884 között összehívott országgyűlések főrendiházának meghívott tagjai között is.⁶ A főrendiház reformjára irányuló, Tisza Kálmán miniszterelnök által 1884. október 20-án benyújtott törvényjavaslat (a naplók kötetében mintegy 700 oldalt kitöltő) országgyűlési tárgyalása során nem képezte vita tárgyát a zászlósurak „*historiai alapon*” való jelenlétének további fenntartása. Törvényhozásbéli helyzetükön tehát a főrendiház szervezetének módosításáról szóló 1885. évi VII. törvénycikk sem változtatott:

¹ Munkám elkészítését tehát az OTKA K 112429 számú pályázata támogatta, amiért ezúton mondok köszönetet.

² A törvénycikkeket minden esetben a Magyar Törvénytár (MT) ún. millenniumi kiadása alapján idézem.

³ Szijártó 2005: 48–49.

⁴ Pálmány 2011: 17–19.

⁵ Pálmány (szerk.) 2002: 1072–1074.

⁶ FőI 1861. I. kötet 5., 1865. I. kötet 17., 1869. I. kötet 8., 1872. I. kötet 4., 1875. I. kötet 5., 1878. I. kötet 7., 1881. I. kötet 7., 1884. I. kötet 7.

méltóságuknál fogva és annak időtartama alatt 1918-ig folyamatosan meghívást kaptak az újjászervezett főrendiházba is.⁷

A rendi korszakra vonatkozóan Fallenbüchl Zoltán tette közzé – a Magyar Kamara archívumában található Méltóságkönyvre alapozva – Magyarország 1526 és 1848 közötti világi főméltóságainak archontológiáját, röviden bemutatva egyúttal az egyes tisztségekhez kapcsolódó feladatköröket is.⁸ Ezt az archontológiát A magyar arisztokrácia családi kapcsolatrendszere a 16–17. században munkacímű, Péter Katalin által vezetett OTKA kutatócsoport (2004–2008) az 1500 és 1700 közötti időszakra vonatkozóan némileg kiegészítette, javította, pontosította.⁹ Az országos és udvari főméltóságok funkcióját, fontos vagy éppen névlegessé vált szerepét tágabb összefüggésekbe helyezve újabban Pálffy Géza mutatta be a 16. századra vonatkozóan,¹⁰ a 18. századi diéták tekintetében pedig Szijártó M. István.¹¹ Utóbbi külön cikkben is összefoglalta – az általa kutatott korszakra nézve – a zászlósurrakkal kapcsolatos főbb hivatal- és társadalomtörténeti megállapításokat, valamint a téma fontosabb forrásait és szakirodalmát.¹² A reformkort tekintve ugyancsak összefoglalót közölt róluk Pálmány Béla az országgyűlési almanachjának bevezető fejezetében.¹³ Az adatközlő és összegző jellegű munkák mellett problémaközpontú megközelítésben is találkozhatunk a rendi korszak zászlósuraival a szakirodalomban. Kovács Ágnes azt a kérdést vetette fel, hogy „*tükrözi-e a 18. századi országos tisztviselők archontológiája az arisztokrácia térvesztését*”.¹⁴ Részben erre reflektálva, Cserepes Tünde és Szijártó M. István vizsgálata arra irányult, hogy a Mária Terézia és II. József által felemelt „*új, hivatali főnemesség (...) leváltotta-e a régi arisztokrata családokat a Magyar Királyság valódi hatalommal járó legfelső, országos főméltósági pozícióiban is*”.¹⁵ Horváth Gyula Csaba a „*legfelsőbb hatalmi elit családi, rokoni-házassági összefonódását*” kutatva – a kapcsolatháló-elemzés módszerével – arra kereste a választ, hogy „*ez a csoport mennyire zárt össze, mennyire volt belterjes, és ez hogyan változott 1700-tól 1800-ig*”.¹⁶ Jómagam pedig azt vizsgáltam meg egy korábbi tanulmányomban, hogy a 19. század közepének magyar főnemességén belül milyen arányt képviseltek azok a nemzetsé-

⁷ Az országgyűlés felsőházáról szóló 1926. évi XXII. törvénycikk (gyakorlatilag kihalásos alapon) továbbra is helyet biztosított a zászlósurrak számára, amennyiben Trianon után magyar állampolgárok maradtak. 1927-ben, a felsőház megalakulásakor még öt zászlós volt életben: gróf Dessewffy Aurél országbíró, Mihalovics Antal horvát–szlavón–dalmát bán, herceg Festetics Tasziló főudvarmester, gróf Bánffy György főajtónállómester és gróf Csekonic Endre főasztalnokmester. (FeI 1927. I. kötet 68.) Mihalovics a nagy háborút követően a szerb–horvát–szlovén állam, majd Jugoszlávia törvényhozásában tevékenykedett, Bánffy pedig Erdélyben maradt. (Böloni 2004: 538., Gaal 2012: 116.) Az újjáalakuló felsőház tagjaként így csak a maradék három zászlósúr kerülhetett igazolásra. (FeI 1927. I. kötet 75., 78.) Közülük utolsóként Festetics Tasziló távozott az élők sorából, 1933. május 4-én. (OSZK FM8/35797 128. tekercs 806. kép)

⁸ Fallenbüchl 1988.

⁹ Bárói méltóságok (1500–1700) é.n.

¹⁰ Pálffy 2010: passim

¹¹ Szijártó 2005: passim

¹² Szijártó 2013: 7–12.

¹³ Pálmány 2011: 17–19.

¹⁴ Kovács 2000: 67–83.

¹⁵ Cserepes–Szijártó 2010: 1225–1238.

¹⁶ Horváth 2013: 283–293.

gek, amelyekből 1526 és 1848 között Magyarország legfontosabb világi és egyházi főméltóságai kikerültek.¹⁷

Szemben a rendi korszakkal, az 1848 utáni időszakot nézve már korántsem állítható, hogy az ország zászlósaiként érdeklődők különösebben el lennének kényeztetve a szakirodalom által. Hellebronth Kálmán ugyan 1939-ben közzétette a testőrkapitányok,¹⁸ majd Bölöny József 1978-ban a horvát–szlavón–dalmát bánok korszakunkra vonatkozó listáját,¹⁹ a többi világi főméltóság archontológiája azonban jelenleg ismeretlen. Emellett két rövid, népszerűsítő cikk említhető még a témában az utóbbi szerző tollából.²⁰ A polgári korszak zászlósuráival szemben megnyilvánuló általános érdektelenség talán annak is köszönhető, hogy e méltóságok jelentős része már a késő rendi korban is tényleges funkció nélküli cím gyanánt jelenik meg a szakirodalomban. Pálmány Béla reformkorra vonatkozó megfogalmazása szerint: „A magyar archontológia tudománya osztályokba sorolja e magas rangú tisztségeket. Megkülönbözteti a »reális hatalommal rendelkező«, vagyis országos felsőbb bíróságokat vezető négyet – a nádort (*palatinus*), az országbíró (judex Curiae), a horvát bán (banus) és a tárnokmestert (*magister tavernicorum*) –, illetve az udvari méltóságokat, akik – mivel 1526 illetve 1541 után nem volt önálló királyi udvar – névleges tisztségekké, pusztá címekké váltak.” Az utóbbiakkal kapcsolatban megemlíti, hogy a királyi főlovászmester a követek szállásának biztosításáért felelt, a főajtónállómester pedig rendfenntartó szerepet látott el a diétákon. „A többi királyi jelzővel díszített udvari méltóság legfeljebb a koronázásokon és az országgyűléseknek király vagy megbízottja jelenlétében tartott ünnepélyes megnyitásán és bezárásán jelent meg hivatalos minőségében.”²¹ Ezen interpretációs séma alapján csak a „reális hatalommal rendelkező” zászlósok érdemesek a részletesebb vizsgálatra.²² E megközelítés azonban a kiegyezés utánra már nem alkalmazható. Ekkorra ugyanis – az 1868 és 1918 között az autonóm országos kormányzat élén álló horvát–szlavón–dalmát bán,²³ illetve az 1868 és 1881 között a Kúria semmítő osztálya, majd 1884-ig a Kúria elnökeként tevékenykedő országbíró²⁴ leszámítva – megszűnt a zászlósurak minden korábbi, „realisnak” mondható szerepe. Ugyanakkor az eddigiekben csak mellékesen említett reprezentáció immáron a fő funkciójukká lépett elő.

¹⁷ Ballabás 2013: 81–85.

¹⁸ Hellebronth 1939: 461.

¹⁹ Bölöny 1977–1978: 146–154. Ezt némileg kiegészítve lásd: Bölöny 2004.

²⁰ Bölöny 1979: 31.; Bölöny 1980: 33–34.

²¹ Pálmány 2011. 17., 19.

²² Cserepes Tünde és Szijártó M. István tanulmányában például: „a vizsgálat azokat a hivatalokat veszi tekintetbe, amelyek valódi hatalommal és nem pusztá presztízzsel jártak [a zászlósurak közül a nádor, az országbíró, a horvát bán és a tárnokmester tartozott ide], ezért nem vettük figyelembe ... [az] egyre kevesebb hatalmat élvező magyar királyi udvari főméltóságokat ... Nem tér ki vizsgálatunk a magyar nemesi testőrség kapitányára sem, jóllehet őt is országbáronak tekintették. Nem csak azért nem, mert tisztsége nem létezett a vizsgált korszak első felében, hanem azért sem, mert a valódi politikai hatalomgyakorlás tekintetében tisztsége ... feltehetően inkább az udvari főméltóságokkal rokonította őt”. (Cserepes–Szijártó 2010: 1228–1229.) Horváth Gyula Csaba vizsgálata, az előbbi munkához alkalmazkodva, szintén „a 18. század valós hatalommal bíró világi, országos főméltóságaira terjedt ki”. (Horváth 2013: 286.)

²³ Márkus (szerk.) 1898: 604–606.

²⁴ Márkus (szerk.) 1904: 717. Tóth-Barbalics Veronika szerint a főrendiházi elnökök és alelnökök kinevezésekor a dualizmus kezdeti időszakában még figyelembe vették a zászlósúri méltóságokat. Az 1880-as évek végétől azonban az alkalmassági és politikai szempontok kerültek az előtérbe. (Tóth-Barbalics 2015. 541–548.)

A zászlósarak reprezentációs szerepköre a dualizmus korában

Míg a reformkorban a nádor, az országbíró, a horvát–szlavón–dalmát bán és a tárnokmester még tényleges közigazgatási, bírói, esetleg katonai feladatkörrel rendelkezett, addig az udvari főméltóságok már Mohács után elveszítették eredeti funkciójukat: bár továbbra is betöltötték őket, de kívül maradtak a Habsburgok jogára alá került országok közös udvartartásának szervezeti keretein. Közreműködésüket ettől kezdve csak alkalmilag vették igénybe a koronázási és az országgyűlési ceremóniakon.²⁵ Ezt a reprezentációs szerepkörüket 1867 után is megtartották a magyar zászlósok. Helyzetükkel azonban nem mindenki volt maradéktalanul elégedett. A kifogás tárgyát elsősorban az a gyakorlat képezte, amely szerint a magyar királyi reprezentációban a zászlósarakon kívül egyéb személyek, az udvartartás magas beosztású, ám idegennek tekintett méltóságai is előkelő szerepet játszottak. A zászlósarak valós szerepének és az udvartartás közjogi helyzetének korabeli megítélése tehát szoros összefüggésben áll egymással. Az alábbiakban ezt a problémakört kívánom vázlatosan áttekinteni. Az értelmezési keretet mindehhez a látszat és valóság fogalomrendszere, illetve a Bécs és Budapest közötti versengés adja.²⁶

A dualista rendszer működésének alapjait lefektető 1867. évi XII. törvénycikk úgy fogalmazott, hogy „[a] *pragmatica sanctio* szerint közös ugyan az uralkodó, ... de még ez nem teszi szükségessé, hogy a fejedelem udvartartásának költségei közösen állapíttassanak meg. (...) Magyarország alkotmányos önállásával pedig s a magyar király fejedelmi magas tekintélyével sokkal inkább megegyez, hogy a magyar országgyűlés, a felelős magyar ministerium előterjesztésére, külön szavazza meg a magyar király udvartartása költségeit.” Ez a felemás megoldás csak időlegesen juttatta nyugvópontra az udvartartás ügyét. Adott volt ugyanis annak a lehetősége, hogy az állami költségvetés tárgyalásakor a közjogi ellenzék évről évre vitát kezdeményezzen a kérdésről.²⁷ A hozzászólások eleinte még alapvetően pénzügyi természetűek voltak, vagyis a képviselők egy része az előterjesztett összeg nagyságát kifogásolta, indokolatlanul magasnak tartván azt.²⁸ Az 1870-es évek végétől kezdve viszont lassanként beszívárgott a vita érvrendszerébe a ténylegesen fennálló udvartartás legitimitásának megkérdője-

²⁵ Pálffy 2010: 102–110., 333–338.

²⁶ Vér 2008: 93. A „látszat világáról” bővebben: Gerő 2010: 205–218.

²⁷ Bár több alkalommal (1870:V.tc., 1879:XLIII.tc., 1889:XXXIX.tc., 1904:XXXIII.tc.) tíz évnvi időtartamra rögzítették az udvartartásra fordítandó összeget (egyszer rendkívüli emelésre is sor került: 1873:III.tc.), ettől függetlenül a központi költségvetésbe éves rendszerességgel fel kellett venni ezt a tételt. Az udvartartással kapcsolatos vélemények kifejtésére természetesen az említett törvénycikkek megvitatásakor is újabb kiváló alkalom kínálkozott.

²⁸ KN 1869. VII. kötet 133–140., 1869. XVIII. kötet 316–318., 1872. IV. kötet 232–248., 1872. XV. kötet 103–107., 1875. VIII. kötet. 261–262., 1875. XVI. kötet 387.

lezése is,²⁹ míg egy évtizeddel később, az 1880-as évek végén már kifejezetten ennek mentén tematizálódott a költségvetés adott fejezetének vitája.³⁰

A budapesti társaság című könyv ismeretlen szerzője 1886-ban az alábbi szavakkal érzékeltette a zászlósurak pillanatnyi helyzetét: „Magyar királyi udvartartás államjogilag létezik ugyan, ki is neveztetnek a zászlós urak legtündöklőbb főuraink sorából, – ott is ülnek e czímen a főrendiházban, s ott diszelegnek a trón lépcsői előtt az ünnepélyek alkalmával. A gyakorlatban azonban sem a magyar királyi főudvarmester, főkamaramester, sem a főpohárnok, főasztalnok, főlovászmester és főajtónálló udvari tisztet nem visznek. Merőben névleges méltóságok, a melyek helyett a császári ház legfőbb udvari méltóságai, Bécsben székelő, Budapestre csak alkalmilag leránduló, tulnyomólag osztrák főurak működnek.” Megemlítésre került továbbá azt is, hogy „Ugron Gábor képviselő interpellációjára e kérdésben a királyi ház minisztere, br. Orczy Béla a mult évben oly választ adott, mely nem annyira az államjogra, mint a méltányosság tekintetére hivatkozik és a ház többsége tudomásul is sietett venni e választ, mert nem találta időszerűnek e részben a dolgot élére állítani.”³¹ Néhány év múlva, az 1880–1890-es évek fordulójának költségvetési vitái nyomán azonban többé nem lehetett a szőnyeg alá söpörni az udvartartás helyzetének valamiféle rendezését. Erről viszont nemcsak a közjogi ellenzékek, hanem Ferenc Józsefnek is megvolt a maga elképzelése, aki határozottan elutasította az udvartartás megkettőzésének gondolatát. De nem kisebb ellenszennvel tekintettek a magyar igényekre az „udvari körök” sem, amelyek nem kívántak mássokkal osztozni az uralkodó fényében, a budai Várpalotát pedig még átmenetileg is alkalmatlannak tartották az udvartartás méltó elhelyezésére.³² Számos szempontot és érdeket kellett tehát mérlegelnie a kormánynak, amikor végül foglalkozni kényszerült az udvartartás ügyével. A kérdés először Szapáry Gyula miniszterelnöksége idején, 1892. február 24-én került a magyar minisztertanács elé. A király elnökletével megtartott tanácskozáson Ferenc József nem zárkózott el kategorikusan az udvartartást érintő esetleges változtatások elől, de fenntartotta magának a végső döntés jogát a kormánytól várt konkrét javaslat megismerése utánra.³³ Ezt követően megindultak azok a háttértárgyalások,³⁴ amelyek eredményeként 1893. november 20-án az uralkodó elrendelte a következőket: „Magyar miniszterelnököm előterjesztése folytán ezennel jóváhagyom, hogy az udvarom körében előforduló mindazon ünnepélyes alkalmakkor, melyek magyar koronám országait, mint közjogi cselekmények érdeklik, az udvari főbb szolgálat teljesítésével kizárólag magyar zászlósaim bizassanak meg.” A legfelsőbb kézirat szerint a koronázás alkalmával, az országgyűlések megnyitásánál és berekesztésénél, a delegációk fogadásánál, a nemzeti jellegű ünnepeknél, valamint az egyházi és

²⁹ Ismereteim szerint az udvartartás költségvetésének és közjogi helyzetének ügyét első alkalommal Urányi Imre képviselő kapcsolta össze egyértelműen 1879 novemberében: „constatálom, hogy magyar udvartartás nem létezik. Azon összeg, melyet »udvartartás« czímen fizetünk, Bécsben költetik el, és ha az általam felhozott [korábbi] indokok nem állnának is, ez az egy elegendő volna arra, hogy ne szavazzam meg az előterjesztett összeget.” (KN 1878. VIII. kötet 10.)

³⁰ KN 1887. XIII. kötet 296–306., 1887. XIV. kötet 211–215., 1887. XIX. kötet 132–144., 1892. II. kötet 61–72., 1892. VII. kötet 219–256.

³¹ A Budapesti társaság: 12. Az udvartartás kérdésében egyébként is rendszeresen felszólaló Ugron Gábor említett interpellációját lásd: KN 1884. III. kötet 133–137.

³² Vér 2008: 94–95.

³³ Lakos 1999: 71.

³⁴ Lakos 1999: 137.

világi méltóságok, illetve az állami tisztviselők uralkodó előtti eskütételénél számított a király a magyar zászlósorak kizárólagos közreműködésére.³⁵

Vér Eszter Virág megállapítása szerint „[e] rendelkezés elfogadása a »látszat világában« jelentős visszalépést jelentett a korábbi magyar követelésekhez képest.”³⁶ Pontosabban szólva a magyar igények nem változtak meg, de pillanatnyilag ennél többet nem lehetett elérni Ferenc Józsefnél. Az udvartartás ügye ezért továbbra is napirenden maradt. Még szinte meg sem száradt a tinta az idézett rendelkezésen, amikor 1893. december 2-án már ismét attól a követeléstől volt hangos a képviselőház, hogy „a magyar udvartartás ne csak a budget holt betűiben foglaltassék, hanem valósággal felállíttassék, helyesebben kifejezve: helyreállíttassék.”³⁷ Ezekben az években ugyan tett még néhány szimbolikus gesztust az uralkodó, így 1892-ben fő- és székvárosá, vagyis magyar uralkodói székhelyévé nyilvánította Budapestet,³⁸ 1895-ben első ízben kinevezésre került egy magyarországi udvarnagy,³⁹ 1904-ben határozat született a Budapesten székelő magyar királyi darabont testőrség felállításáról,⁴⁰ ekkorra elkészült a tetemes költséggel jelentősen kibővített és immáron minden létező igényt kielégítő budai Várpalota is,⁴¹ 1905-ben pedig létrehozták a magyarországi udvarnagyi hivatalt.⁴² Mindez azonban nem vezetett el az önálló magyar királyi udvartartás felállításához. A zászlósoraknak be kellett tehát érniük az 1893-as legfelsőbb kéziratban lefektetett, korlátozott reprezentációs szerepkörrel.

Az archontológia szereplői

1514-ben Werbőczy István a Tripartitumban (I. rész 94. cím) tételesen számba vette a korabeli zászlósorakat: „az igazi bárók ..., kiknek neveit a végzeményekbe és királyi megerősítő levelekbe régtől fogva be szokták iktatni, ezek: Az ország nádora, az országbíró, Dalmátia, Horvát- és Tótországok bánja, az erdélyi vajda és székely ispán, a szörényi bán, mert a macsói bánságot a törökök a mi időnkben megszüntették. Továbbá

³⁵ BK 1893. nov. 26. 1.

³⁶ Vér 2008: 96.

³⁷ KN 1892. XV. köt. 70.

³⁸ BK 1892. jún. 11. 1.

³⁹ Az 1895. dec. 13-án kinevezett Apponyi Lajos gróf (meghalt 1909. dec. 12-én) után 1909. dec. 31-től Pálffy Miklós herceg (1916. márc. 10-én cs. és kir. főlovászmesterré lépett elő), majd 1916. márc. 17-től Szécsen Miklós gróf töltötte be ezt a pozíciót. (BK 1895. dec. 19. 1., 1910. jan. 4. 1., 1916. márc. 14. 2., 1916. márc. 23. 1.) Az udvartartás budapesti képviseletét ellátni hivatott magyarországi udvarnagy tagja lett a Királyi várépítési bizottságnak. (MTCN 1899. 143.) Szintén az udvarnagy feladatához tartozott később a budai Várpalotában 1908 januárjában megnyílt Erzsébet Királyné Emlékmúzeum felügyelete is. (Vér 2010: 20–21.)

⁴⁰ BK 1904. okt. 18. 1. Az uralkodói elhatározás szövegét, valamint a magyar királyi darabont testőrség gárdatisztszejneik és -altisztszejneik névkönyvét közli: Hellebronth 1939: 539–543. Az új testőrség feladatkörére és egyenruhájára nézve lásd: Ságvári 2001: 190–193.

⁴¹ Magyar 2000: 54.

⁴² BH 1905. ápr. 2. 2. 1918-ban a magyarországi udvarnagyi hivatal irányítása alá tartozott a m. kir. udvari és várplébánia, a budapesti cs. és kir. várkapitányság (egyúttal gödöllői kastélykezelőség), a budapesti és gödöllői udvari kertgondnokság, valamint a cs. és kir. udvari vadászati hivatal Gödöllőn. (MTCN 1918. 13–14.)

a királyi és királynői tárnok, ajtónálló, pohárnok, asztalnok és lovászmesterek, nemkülönben a temesi és pozsonyi ispánok.”⁴³ A listában szereplő méltóságok egy része azonban a dualizmus idején már nem létezett, míg mások csak később csatlakoztak a Werbőczynél felsoroltakhoz. Az erdélyi vajda és székely ispán tisztségét, a szörényi bánt és feltehetően a királynéi udvari méltóságokat a 16. század eseményei elsodor-
ták. Hozzájuk hasonlóan járt a török által elfoglalt temesi ispánság feje is. Szijártó M. István kutatásai szerint az ő esetében később kísérlet történt a tisztség felélesztésére: 1791-ben az országhoz kevéssel korábban (1779) visszacsatolt Temes vármegye főispánja sikertelenül próbálkozott a temesi gróf hajdani jogainak visszaszerzésével és ezáltal a zászlósúri pozíció újbóli elfoglalásával.⁴⁴ Ezt azért tartom külön említésre méltónak, mert a dualizmus vége felé ismét előkerült az erre irányuló törekvés. 1911-ben a helyi országgyűlési képviselők indítványozták, hogy „írjon fel a vármegye törvényhatósági bizottsága a nagyméltóságú m. kir. miniszterelnök úrhoz, hogy a temesi főispánságnak a »temesi gróf« címével újból való összekapcsolása iránt legfelsőbb helyen előterjesztést tenni méltóztassék”. S bár a vármegyei közgyűlés elviekben magáévá tette az eszmét, és kimondta, hogy „a temesi gróf cím fölélesztését a történelmi öntudatnak ébrentartása végett kívánatosnak tartja, az eziránti lépések megtételét azonban későbbi, alkalmasabb időpontra” halasztotta.⁴⁵ A temesi gróf tehát végül nem került vissza a zászlósúrak közé a korszakunkban sem.

Az eddigiekkel szemben Werbőczy listájából hiányzik a II. Ulászló által 1490-ben létesített főkamarmesteri méltóság. Továbbá szintén nem szerepel a felsoroltak között a Jagelló királyok idején a főajtónállómester által ellátott, de utóbb különvált főudvarmesteri tisztség sem.⁴⁶ Jóval később, a 18. század második felében csatlakozott a zászlósúrhoz a Mária Terézia által 1760-ban alapított magyar nemesi testőrség kapitánya, akit az 1765. évi VI. törvénycikk felruházott „ugyanazon jogokkal, kiváltságokkal és szabadalmakkal ..., melyekkel a többi országzászlósok élnek”.

Ingadozó helyzetben volt a pozsonyi gróf. Noha méltósága ott szerepel a Werbőczy által felsorolt zászlósúrak között, a főrendek ülését szabályzó 1687. évi X. törvénycikk viszont egyértelműen az országbárok utánra helyezte őt. E kettősség tükröződik például a reformkori országgyűléseken született dekrétumok megerősítő záradékában is. Ezekben a pozsonyi gróf a név szerint megemlített világi főméltóságok sorában foglal helyet, ahogy Werbőczynél olvasható, azonban minden esetben a zászlósúrat követően, a legutolsó pozícióban szerepeltetve.⁴⁷ Az 1848/1849-es országgyűlésre zászlósúrként kapott meghívást.⁴⁸ 1861-ben a meg nem jelentek között tartották számon, 1865-ben, valamint 1872 és 1881 között nem került meghívásra, 1869-ben és 1884-ben pedig a zászlósúrak listájában találjuk.⁴⁹ A főrendiház reformját célzó törvényjavaslat eredeti szövegében (és annak indoklásában) a kérdéses világi főméltóságokról

⁴³ Kolosvári–Óvári 1894: 130.

⁴⁴ Szijártó 2005: 424–425.

⁴⁵ Borovszky 1914: 390.

⁴⁶ Kubinyi 1995: 316–317.

⁴⁷ MT 1740–1835. 511. (1830); MT 1836–1868. 80. (1836), 192. (1840: üresedésben), 212. (1844), 255. (1848)

⁴⁸ Az 1848 évi július 2-ára egybehívott nemzeti gyűlés képviselőinek 's a' felső ház tagjainak név- 's lak könyve: 5.

⁴⁹ FőI 1861. I. kötet 7., 1865. I. kötet 17., 1869. I. kötet 8., 1872. I. kötet 4., 1875. I. kötet 5., 1878. I. kötet 7., 1881. I. kötet 7., 1884. I. kötet 7.

mindössze ennyi szerepel: „*az ország zászlósai*”.⁵⁰ Az eddigiek alapján e szűkszavú megfogalmazásból akár az is következhetne, hogy a pozsonyi gróf a zászlósarak közé tartozik, s ezért nem került külön megemlítésre, de ugyanúgy egy olvasat lehet az is, hogy szándékosan hagyták ki, és így a reform után már nem lenne jogosult a jelenlétre. A főrendiház illetékes bizottsága mindenesetre ez utóbbit vélelmezte, és módosítást kezdeményezett az ügyben. Az általuk készített jelentés megállapította, hogy a benyújtott törvényjavaslat „*az ország zászlósait méltóságuknál fogva továbbra is a főrendiház tagjai közé sorolta. Nincs azonban itt említés téve a pozsonyi grófról. Már pedig az 1687. évi X. t.-cz. értelmében a pozsonyi gróf az ország zászlósai mellé soroztatik ... Tekintettel azon megkülönböztető méltóságra, melyet a pozsonyi gróf részére a törvény biztosít, akkor, midőn a történelmi alap lehető kimélése elvéből indulunk ki egyebekben is, a pozsonyi grófnak e helyeni mellőzését indokoltnak nem tarthatnánk. Ennek folytán indítványozzuk, hogy az A) a) pont eme szövegezésben fogadtassék el: »a) az ország zászlósai s a pozsonyi gróf«*”.⁵¹ Mivel a módosító javaslatot mind a főrendiház, mind a képviselőház plénuma támogatta,⁵² így az ennek megfelelő szövegezés kerül be az uralkodó által szentesített 1885. évi VII. törvénycikkbe. A pozsonyi gróf tehát a reform következtében végül nem veszítette el azt a jogát, hogy méltóságánál fogva tagja legyen a főrendiháznak. Egyúttal azonban világosan kimondatott, hogy bár közvetlenül utánuk következik, de nem tartozik az ország zászlósurai közé.⁵³

Végezetül röviden meg kell még említenem a koronaörököt is. Ők, mint láttuk, nem szerepelnek Werbőczynél az „igazi bárókat” felsorakoztató listában. Ezzel megegyezően, az 1687. évi X. törvénycikk is csak az országzászlósokat és a pozsonyi gróft követően biztosította a koronaörök helyét a felsőtáblán. A reformkori dekrétumok záradékában sem kerültek külön megemlítésre,⁵⁴ az 1848/1849-es országgyűlésen pedig önálló kategóriát („*Magyar sz. korona Örök*”) képeztek a méltóság alapján meghívottak között.⁵⁵ Ehhez képest új fejlemény volt, s végül is ez indokolja a probléma felvetését, hogy 1861–1884-ig következetesen zászlósúrként kerültek meghívásra az országgyűlésekre (több alkalommal az udvari méltóságok és a testőrkapitány közé ékelődve a sorban).⁵⁶ A főrendiház szervezetének átalakításakor tehát az ő helyzetükre is egyértelmű megoldást kellett találni: a törvényjavaslat, majd az 1885. évi VII. törvénycikk rendelkezése szerint a pozsonyi gróf után következik a két koronaőr – vagyis az előbbiekhöz hasonlóan ők sem tekintendők országzászlósoknak.

⁵⁰ KI 1884. I. kötet 135., 141.

⁵¹ FőI 1884. II. kötet 3–4.

⁵² FN 1884. I. kötet 219.; KN 1884. VI. kötet 26.

⁵³ A pozsonyi grófi cím esetében lényegében a Pálffyak örökletes pozsonyi főispánságáról van szó. (Hajnik 1888: 72–76.) 1580 és 1874 között megszakítás nélkül viselték a Pálffyak Pozsony vármegye főispáni tisztét, (Borovszky 1904: 575.) majd ezt követően kitüntetésként adományozta az uralkodó a nemzetiség seniorjának a „pozsonyi grófi és örökös fővárbkapitányi” címet. Az 1885 utáni pozsonyi grófok a következők voltak: Pálffy-Daun Lipót Nándor (+1900. dec. 8.), 1901. ápr. 5-től Pálffy István (+1910. júl. 27.), 1911. ápr. 7-től Pálffy Ede (+1915. jún. 12.), 1915. okt. 30-tól Pálffy Gyula (+1917. júl. 27.), 1917. dec. 13-tól Pálffy József (+1920. jan. 22.). (MNL OL K 19 – Királyi Személye Körüli Minisztérium – Királyi könyvek LXX. kötet 886., LXXII. 301., LXXIII. 261., 394.)

⁵⁴ MT 1740–1835. 511. (1830); MT 1836–1868. 80. (1836), 192. (1840), 212. (1844), 255. (1848)

⁵⁵ Az 1848 évi július 2-ára egybehívott nemzeti gyűlés képviselőinek 's a' felső ház tagjainak név- 's lak könyve: 5.

⁵⁶ FőI 1861. I. kötet 5., 1865. I. kötet 17., 1869. I. kötet 8., 1872. I. kötet 4., 1875. I. kötet 5., 1878. I. kötet 7., 1881. I. kötet 7., 1884. I. kötet 7.

Összegezve a fentiekben elmondottakat, a dualizmus korában a következő 11 zászlósúri méltósággal kell számolnunk:⁵⁷

1. nádor
2. országbíró
3. horvát–szlavón–dalmát bán
4. tárnokmester
5. m. kir. főajtónállómester
6. m. kir. főasztalnokmester
7. m. kir. főkamarásmester
8. m. kir. főlovázmester
9. m. kir. főpohárnokmester
10. m. kir. főudvarmester
11. m. kir. (nemes) testőrség kapitánya

A felsoroltak közül azonban csak tízet töltöttek be több-kevesebb rendszerességgel, mert a nádori méltóság a korszakunkban mindvégig üresedésben volt.

A magyar államalapítással csaknem egyidős,⁵⁸ a rendi időkben a legfontosabbnak és legelőkelőbbnek számító zászlósúri méltóság feladatköre az idők folyamán többször változott. A 19. század első felében – csak a fontosabb funkcióit említve – a nádor volt a Helytartótanács, a Hétszemélyes Tábla és a diéta felsőtáblájának az elnöke, Pest–Pilis–Solt vármegye örökös főispánja, a jászok és kunok főbírája. Közvetítő a rendek és az uralkodó között.⁵⁹ Ezt a pozíciót 1790 után folyamatosan Habsburg főhercegek töltötték be: Sándor Lipót (1790–1795), József (1796–1847), majd István (1847–1848).⁶⁰ A nádor korábbi feladatainak egy része 1848-ban, az átalakuló intézményrendszerrel megszűnt, de egyúttal új kihívás várt a személyére. A független magyar felelős minisztérium alakításáról szóló 1848. évi III. törvénycikk alapján ugyanis „*Ő Felségének az országbéli távollétében a nádor s királyi helytartó az országban s ahoz kapcsolt részekben, a korona egységének, s a birodalom kapcsolatának épségben tartása mellett a végrehajtó hatalmat a törvény s alkotmány ösvényén teljes hatalommal gyakorolja*”. Mint ismeretes, István nádor 1848 szeptemberének végén – tarthatatlannak ítélvén a saját helyzetét – elhagyta az országot, majd méltóságáról lemond(at)va hátralévő életét külföldön töltötte. Magyarország határait soha többé nem lépte át. A már hosszabb ideje betegeskedő egykori nádor 1867 elején még megélte Andrássy

⁵⁷ Márkus (szerk.) 1907: 1145.

⁵⁸ Zsoldos 2011: 15.

⁵⁹ Pálmány 2011: 17.

⁶⁰ Fallenbüchl 1988: 71.

Gyula gróf magyar miniszterelnöki kinevezését, két nappal később, február 19-én azonban távozott az élők sorából.⁶¹

A kiegyezési tárgyalások finisében tehát nem volt nádora az országnak, aki a remélt és immáron belátható közelségbe került kibékülést megpecsételő koronázási szertartáson az esztergomi érsekkel együtt az uralkodó fejére helyezhetné a Szent Koronát. Másrészt viszont az áprilisi törvényekben körvonalazott széleskörű nádori jogkör nem fért össze Ferenc József elképzeléseivel, a korábbi időszakból örökölt és még mindig hatályos törvények által biztosított funkciók egyike-másika pedig a parlamenti kormányzattal. A koronázás közeledte miatt egyre sürgetőbbé váló kérdés rendezése végett 1867 májusának végén a kormány törvényjavaslatot nyújtott be, amelyet az országgyűlés rövid tárgyalás (és a lényegét nem érintő kisebb pontosítások) után elfogadott.⁶² Az uralkodó által június 12-én 1867. évi VII. törvénycikként szentesített jogszabály érvénytelenítette az 1848. évi III. törvénycikk azon pontjait, amelyek a nádor mint királyi helytartó jogkörére vonatkoznak. Emellett kimondatott, hogy „[m] indaddig, míg a nádori méltóság hatásköre a felelős kormányzat elveivel megegyezően, törvény által szabályozva nem lesz: a nádor-választás elhalasztatik.” Ilyen törvény megalkotására a dualizmus alatt végül nem került sor. A két koronázás alkalmával az országgyűlés által választott helyettesek látták el a nádor funkcióját.⁶³

⁶¹ Gergely 1989: 127–130., 146. Halála után a főherceg holttestét hazaszállították, és a budai vár ún. nádori kriptájában helyezték – akkor öröknek hitt – nyugalomra. A második világháború után az évtizedekig romosan omladozó palota alatti temetkezőhelyet több alkalommal kifosztották és feldúlták, helyreállítása az 1970-es évek végén kezdődött meg. A rekonstrukció során alapos antropológiai vizsgálatnak vetették alá a kriptában talált holttesteket. Ennek során tudományosan alátámasztva megállapítást nyert, hogy István nádor testén egy lövés okozta sérülés található. Az igazságügyi orvosszakértői jegyzőkönyv szerint a vizsgálatok „olyan lövésű sérülésre utalnak, amely a testet elölről, a viselt mellényen át 100–120 cm-nél távolabbról érte. (...) azt kell mondanunk, hogy a lövés a testet élőben érte”. Az erőszakos halál tehát bizonyítottan látszik (erre utalnak a temetés körüli anomáliák is), az oka viszont sajnos ismeretlen. Bár a főherceg halálának időpontja esetleg azt sugallhatja, hogy az valamilyen módon kapcsolatban volt a kiegyezés előkészítésével, a politikai gyilkosság teóriája azonban a rendelkezésre álló források alapján nem igazolható. Továbbá azért is kevésbé valószínű, mivel István főherceg 1867 elején már súlyos tüdőbajban szenvedett (halálának helyszínére, a franciaországi Mentonba is gyógykezelés céljából utazott). (Hankó–Kiszely 1990: 136–149.)

⁶² KN 1865. IV. kötet 205–212.

⁶³ A nádorhelyettes kijelölésében az országgyűlés azért érezhette magát illetékesnek, mert az 1608. évi koronázás előtti III. törvénycikk szerint az uralkodó által prezentált két katolikus és két protestáns jelölt közül a rendek joga volt a nádor személyének kiválasztása. 1867-ben Deák Ferenc javaslatára, vita nélkül Andrássy Gyula gróft választotta meg az országgyűlés két háza a nádor helyettesítésére, „nem úgy, mint miniszterelnököt, ... hanem ezt egyénileg rá ruházott megbízásnak” tekintve. (KN 1865. IV. kötet 247–249.; FN 1865. I. kötet 246–248.) 1916-ban viszont már korántsem ilyen békés egyetértésben került megválasztásra Tisza István gróf – a kormányparti interpretáció szerint ugyancsak nem miniszterelnökként, de a nemzet akaratát képviselő többség legalkalmasabb jelöltjeként – erre a pozícióra. (KN 1910. XXXIII. kötet 173–233.; FN 1910. IV. kötet 264–290.) Az 1916-os nádorhelyettesi vitát tágabb összefüggésekben lásd: Nánay 2011: 128–132. Kevésbé ismert, hogy a két koronázási szertartás alkalmával nem csak a nádorok hiányoztak a zászlósúrak közül. 1867-ben a főajtónálló, a főudvarmester és a főlovászmester, 1916-ban pedig az országbíró és a főlovászmester szorult (utóbbiak bizonyosan az életes koruk miatt) helyettesítésre. (FőI 1865. I. kötet 179–190., 1910. XXIV. kötet 238–253.)

Adattár (1848–1918)

Bár a dualizmus kori magyar országgyűlések tagjainak feltárását célzó OTKA-pályázat csak a főrendiházi reform utáni időszakra vonatkozóan igényelné a zászlósúrak névsorának összeállítását, de a Fallenbüchl-féle archontológiához való kapcsolódás megteremtése érdekében az adatgyűjtés alsó határát végül is kiterjesztettem 1848-ig. A méltóság szerinti csoportosításban, majd ezen belül kronológiai rendben közölt névsorok legelső elemei így minden esetben Fallenbüchl Zoltán munkájából kerültek átvételre. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a nála feltüntetett adatokkal⁶⁴ szemben a zászlósúrak többségének méltóságviselése nem ért véget 1848-ban, noha a közhivatali funkcióval még rendelkező zászlósok feladatköre jelentősen átalakult (részben megszűnt) ezekben az években.⁶⁵

Az 1848. évi III. törvénycikk szerint „*az ország zászlósainak kinevezése ... mindig az illető felelős magyar minister ellenjegyzése mellett, egyenesen Ő Felségét illeti.*” A magyar kormány, illetve a december elején trónra lépő Ferenc József legitimitásának kölcsönös megkérdőjelezése azonban hosszú időre ellehetlenítette a zászlósúrak kinevezésének törvényes gyakorlatát is. 1849 májusában az uralkodó mellőzésével (kormányzóelnöki rendelettel) lépett hivatalba báró Perényi Zsigmond országbíró,⁶⁶ a szabadságharc leverése utáni kinevezések pedig a felelős magyar miniszter hozzájárulását nélkülözték. Az uralkodó elhatározását rögzítő legfelsőbb kéziratok csak a kiegészítés után egészültek ki az idézett törvényben megkövetelt miniszteri ellenjegyzéssel. (Az 1867 és 1918 közötti minisztertanácsi jegyzőkönyvekben viszont korántsem minden zászlósúri kinevezésnek van nyoma.⁶⁷) Adatgyűjtésem alapvető forrását a mindenkori hivatalos lapok (Közlöny, Magyar Hírlap, Budapesti Hírlap, Sürgöny, Budapesti Közlöny) képezték, amelyek – kisebb-nagyobb késedelemmel – rendre közzétették az uralkodótól függő személyi változásokat, azok pontos dátumával együtt.⁶⁸ A méltóságviselés közben elhunytak halálának időpontját az Országos Széchényi Könyvtár gyászjelentés-gyűjteménye alapján állapítottam meg.⁶⁹ Az archontológiában közölt adatok tehát e két forráscsoporton nyugszanak. Azt a néhány esetet,

⁶⁴ Fallenbüchl archontológiája szerint István nádor hivatali ideje az 1867. március 1-jén bekövetkezett halálával, Keglevich János főudvarmesteré pedig 1860-ban ért véget. (Egyikük sem élt már a megjelölt időpontokban!) A horvát bán leköszönésének idejét nem jelölte meg, a többi zászlósúrnál pedig egységesen 1848-as befejezés került feltüntetésre.

⁶⁵ A főszevegben említett nádor mellett az országbíró és a tárnokmestert is érintette a bírósági szervezet átalakítása, amelyre Kossuth 1849. május 26-i kormányzóelnöki rendeletével került sor. Az új ítélkezési struktúrában a nádori bíróság és a tárnoki szék nem kapott helyet, az országbíró viszont a hétszemélyes főtörvényszékké átkerült legfelsőbb bíróság elnöke lett. Mindez nem tartott sokáig: a szabadságharc leverését követően életbe léptetett osztrák bíráskodási rendszer teljesen mellőzte a korábbi hazai hagyományokat. Ezek részleges felélesztésére 1860/1861-ben kerül sor. (Stipta 1998: 108–121.) A nemesi testőrséget a szabadságharc leverése után az uralkodó 1849. november 12-én megszüntette. Újbóli felállításáról 1867. április 21-én intézkedett Ferenc József. (Hellebronth 1939: 18., 457.)

⁶⁶ K 1849. máj. 31.

⁶⁷ Az MNL OL K 27 alatt őrzött minisztertanácsi jegyzőkönyvek digitalizált és kereshető adatbázisát lásd: <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944> (2015. 11. 11.)

⁶⁸ Az 1848 és 1918 közötti hivatalos lapokat ismereti: Bölöni 2004: 22–23.

⁶⁹ Az OSZK gyászjelentéseit (FM8/35797) lásd: <https://familysearch.org/search/collection/1542666> (2015.11.11.) Az internetről valami miatt hiányzó, jelen esetben csak a Széchényieket érintő gyászjelentések adatait az illető nemzetség levéltárában (MNL OL P 623 512. csom.) lévő anyakönyvi kivonatok alapján pótoltam.

amikor más forráshoz folyamodtam, az adott helyen jelzem. Mivel a kiegyezés utáni horvát–szlavón–dalmát bánok és testőrkapitányok archontológiája már ismert, ezért azokat Bölöni József, illetve Hellebronth Kálmán munkái alapján közlöm (utóbbit két helyen pontosítva).

Fallenbüchl a Magyarország főméltóságai 1526–1848 címet viselő munkájában pusztán a nevük feltüntetésével szerepeltette az egyes méltóságviselőket. Előjáróban megemlítette ugyan, hogy az azonos nevek mögött néha különböző személyek rejtőznek, továbbá hogy a keresztnemek korabeli használatára nem éppen a következetesség volt a jellemző. Összességében viszont úgy vélte: „*A Méltóságkönyv esetében – többekévéből közismert személyekről lévén szó – ez a kérdés alárendelt jelentőségű.*”⁷⁰ Vagyis az olvasóra lett bízva, hogy az archontológiában található neveket valamely konkrét személyhez társítsa. Ez azonban úgy tűnik, nem is olyan egyszerű feladat. A rendi korszak királyi főkamrásainak sorában utolsóként szereplő „*Nádasdy Franciscus jun. comes*”⁷¹ például az 1848–1849-es első népképviselői országgyűlés történeti almanachja szerint 1801 és 1883 között élt,⁷² ezzel szemben a reformkori országgyűlések kilenc évvel később kiadott névkönyvében már egy másik, 1778-ban született és 1854-ben elhunyt Nádasdy Ferenc lett megtisztelve ezzel a méltósággal.⁷³ (A helyzetet bonyolítja, hogy rajtuk kívül még egy harmadik Nádasdy Ferenc is volt ebben az időszakban.⁷⁴) Ugyanilyen problémával szembesülhetünk „*Zichy Franciscus de Vásonkeő comes*” királyi főajtónállómester esetében is.⁷⁵ Ráadásul 1861-ben szintén ott szerepel Zichy Ferenc főajtónálló neve az országgyűlés főrendiházába meghívott zászlósúrak között,⁷⁶ így önként kínálja magát az a feltételezés, hogy mindkét forrásban ugyanarról a személyről van szó. Én legalábbis eleinte erre gondoltam. Csakhogy, mint a hivatalos lap egyik közleményéből utóbb kiderült, 1860 októberének végén az „*idősb gróf Zichy Ferencz által önkényt letett főajtónállómesteri méltósággal ifjabb gróf Zichy Ferencz*” ruháztatott fel.⁷⁷ Azaz jelen esetben két különböző személlyel és hivatali idővel kell számolnunk! Az archontológia szereplőinek beazonosítása tehát nemcsak az elkészült munka használati értékét növeli, hanem bizonyos téves következtetések kizárásában is a segítségünkre lehet. Végül megemlítem még, hogy az uralkodó által kibocsájtott legfelsőbb kéziratokban számos alkalommal csak a kinevezett zászlósúr vezetékneve szerepel, például: „*Kedves gróf Csáky! Magyar miniszerelnököm előterjesztése folytán Önt a főasztalnokmesteri méltóságra ezennel kinevezem. Kelt Bécsben, 1888. évi február hó 6-án.*”⁷⁸ Ez a hivatalos lapban néha kiegészül ugyan egy, a kedvezményezett teljes nevét tartalmazó felvezetéssel, de ennek megléte teljesen esetleges. Ezért sokszor mindenképpen rá voltam kényszerítve egy-egy méltóságviselő személy kilétének pontos meghatározására.

⁷⁰ Fallenbüchl 1988: 19.

⁷¹ Fallenbüchl 1988: 84.

⁷² Pálmány 2002: 1089.

⁷³ Pálmány 2011: 158.

⁷⁴ Pálmány 2011: 97.

⁷⁵ Fallenbüchl 1988: 90.; Pálmány 2002: 1073. és Pálmány 2011: 165.

⁷⁶ FÖI 1861. I. kötet 5.

⁷⁷ BH 1860. nov. 1. 1.

⁷⁸ BK 1888. febr. 10. 1.

A fenti megfontolásokból kifolyólag archontológiám szereplőit a születési és a halál-éveik feltüntetésével tettem könnyen azonosíthatóvá. Ezek az adatok azonban nem képezik a kutatásom részét, hanem a genealógiai szakirodalomból, illetve a különböző életrajzi lexikonokból kerültek átvételre. (Nem számítva a méltóságviselés végét jelentő, már említett és pontosnak tekintendő halál-éveket.) Szintén feltüntettem a zászlósúrak esetleges főnemesi rangját. Itt mindig az adott méltóság betöltésének idején viselt rangfokozatot vettem figyelembe.⁷⁹ Végezetül jeleztem azt is, ha valaki a zászlósúri méltóság betöltése közben meghalt (†), vagy az uralkodó által egy másik pozícióba áthelyezve folytatta az országzászlósi pályafutását. Az egyéb esetek túlnyomó többségében a „saját kérelmére” formulával került az illető felmentésre.

A) A zászlósúrak méltóság szerinti felsorolásban

NÁDOR

1.	1847.01.15.–1848.09.26. ⁸⁰	Habsburg-Lotaringiai István (1817–1867)
	1848.09.26.–1918.11.13.	üresedés

ORSZÁGBÍRÓ

1.	1839.03.13.–1849.05.26.	Mailáth György (1786–1861)
2.	1849.05.29.–1849.08.11. ⁸¹	Perényi Zsigmond br. (1783–1849)
3.	1860.11.25.–1861.01.07.	Czirák János gr. (1818–1884)
4.	1861.01.07.–1863.04.08.	Apponyi György gr. (1808–1899)
5.	1863.04.08.–1864.09.21.	Andrássy György gr. (1797–1872)
	1864.09.21.–1867.02.12.	üresedés
6.	1867.02.12.–1883.03.29.	(†) Mailáth György (1818–1883)
	1883.03.29.–1884.12.04.	üresedés
7.	1884.12.04.–1888.01.03.	(†) Sennyey Pál br. (1824–1888)
	1888.01.03.–1888.02.06.	üresedés
8.	1888.02.06.–1893.11.19.	(†) Szögyény-Marich László (1806–1893)
	1893.11.19.–1895.02.07.	üresedés

⁷⁹ Három személy méltóságviselés közben emelkedett magasabb főnemesi rangra, amit az adott helyen lábjegyzetben jelzek. A korszak főnemesi rangemléseit tágabb kontextusban lásd: Ballabás 2011.

⁸⁰ Kováts 1997: 1064.

⁸¹ Pálmány 2002: 1042.

9.	1895.02.07.–1917.02.07.
<i>1917.02.07.–1917.07.31.</i>	(†)	Orczy Béla br.
(1823–1917)
<i>üresedés</i>
10.	1917.07.31.–1928.03.28.	(†)	Dessewffy Aurél gr.
(1846–1928)

HORVÁT–SZLAVÓN–DALMÁT BÁN⁸²

1.	1848.03.23.–1859.05.19.
<i>1859.05.19.–1859.07.28.</i>	(†)	Jellachich József br./gr. ⁸³
(1801–1859)
<i>üresedés</i>
2.	1859.07.28.–1860.06.19.		Coronini János gr.
(1794–1880)
3.	1860.06.19.–1867.06.27.
<i>1867.06.27.–1868.12.08.</i>		Sokcsevics József br.
(1811–1896)
<i>üresedés</i>
4.	1868.12.08.–1871.01.26.		Rauch Levin br.
(1819–1890)
5.	1871.01.26.–1872.02.12.
<i>1872.02.12.–1873.09.20.</i>		Bedekovich Kálmán
(1818–1889)
<i>üresedés</i>
6.	1873.09.20.–1880.02.21.		Mazsuranics Iván
(1814–1890)
7.	1880.02.21.–1883.09.04.
<i>1883.09.04.–1883.12.01.</i>		Pejácsevich László gr.
(1824–1901)
<i>üresedés</i>
8.	1883.12.01.–1903.06.27.
<i>1903.06.27.–1903.07.01.</i>		Khuen-Héderváry Károly gr.
(1849–1918)
<i>üresedés</i>
9.	1903.07.01.–1907.06.26.		Pejácsevich Tivadar gr.
(1855–1928)
10.	1907.06.26.–1908.01.08.		Rakodczay Sándor
(1848–1924)
11.	1908.01.08.–1910.02.05.		Rauch Pál br.
(1865–1933)
12.	1910.02.05.–1912.01.19.		Tomasich Miklós
(1864–1918)
13.	1912.01.19.–1913.07.21.
<i>1913.07.21.–1913.11.27.</i>		Cuvaj Ede
(1851–1931)
<i>üresedés</i>
14.	1913.11.27.–1917.06.29.		Skerlecz Iván br.
(1873–1951)

⁸² Sokcsevics Józseftől kezdve a bánok archontológiáját Bölöni József állította össze. (Bölöni 1978: 150–151.)

⁸³ Az uralkodó 1854. ápr. 20-án kelt legfelsőbb elhatározásával osztrák grófi címet nyert. (Fejérpataky [szerk.] 1888: 346.)

15. 1917.06.29.–1918.10.29. Mihalovics Antal
(1868-1949)

TÁRNOKMESTER

1. 1842.01.12.–1849.05.26. Keglevich Gábor gr.
(1784–1854)
2. 1860.10.30.–1861.11.03. Mailáth György
(1818–1883)
1861.11.03.–1865.07.18. üresedés
3. 1865.07.18.–1872.08.29. Sennyey Pál br.
(1824–1888)
4. 1872.08.29.–1873.05.14. (†) Mailáth Antal gr.
(1801–1873)
1873.05.14.–1873.07.29. üresedés
5. 1873.07.29.–1884.02.09. (†) Cziráky János gr.
(1818–1884)
1884.02.09.–1884.08.09. üresedés
6. 1884.08.09.–1888.02.06. (áthelyezve) Szögyény-Marich László
(1806–1893)
7. 1888.02.06.–1900.07.17. (†) Zichy Ferenc gr.
(1811–1900)
1900.07.17.–1900.10.02. üresedés
8. 1900.10.02.–1905.01.20. (†) Szapáry Gyula gr.
(1832–1905)
1905.01.20.–1906.05.24. üresedés
9. 1906.05.24.–1911.12.24. (†) Zichy Nándor gr.
(1829–1911)
1911.12.24.–1912.09.24. üresedés
10. 1912.09.24.–1912.12.15. (†) Csáky Albin gr.
(1841–1912)
1912.12.15.–1913.03.02. üresedés
11. 1913.03.02.–1925.04.18. (†) Apponyi Sándor gr.
(1844–1925)

M. KIR. FŐAJTÓNÁLLÓMESTER

1. 1838.01.04.–1860.10.30. Zichy Ferenc gr.
(1774–1861)
2. 1860.10.30.–1873.04.13. (áthelyezve) Zichy Ferenc gr.
(1811–1900)
3. 1873.04.13.–1880.04.04. (†) Almásy György gr.
(1805–1880)
1880.04.04.–1880.04.21. üresedés
4. 1880.04.21.–1883.10.04. (†) Szapáry Antal gr.
(1802–1883)
1883.10.04.–1884.01.29. üresedés

5.	1884.01.29.–1896.03.10.	(áthelyezve)	Széchenyi Gyula gr. (1829–1921)
6.	1896.03.10.–1929.11.15.	(†)	Bánffy György gr. (1845–1929)

M. KIR. FŐASZTALNOKMESTER

1.	1839.02.07.–1872.08.29. 1872.08.29.–1873.04.13.	(áthelyezve)	Mailáth Antal gr. (1801–1873) <i>üresedés</i>
2.	1873.04.13.–1888.02.06.	(áthelyezve)	Zichy Ferenc gr. (1811–1900)
3.	1888.02.06.–1894.12.16. 1894.12.16.–1895.10.10.		Csáky Albin gr. (1841–1912) <i>üresedés</i>
4.	1895.10.10.–1898.03.11. 1898.03.11.–1900.10.02.	(†)	Széchenyi Imre gr. (1825–1898) <i>üresedés</i>
5.	1900.10.02.–1929.02.21.	(†)	Csekonics Endre gr. (1846–1929)

M. KIR. FŐKAMARÁSMESTER

1.	1847.11.19.–n. a. ⁸⁴ n. a.–1865.09.13.		Nádasdy Ferenc gr. (1801–1883) <i>üresedés</i>
2.	1865.09.13.–1873.07.29.	(áthelyezve)	Czirák János gr. (1818–1884)
3.	1873.07.29.–1884.08.09.	(áthelyezve)	Szögyény-Marich László (1806–1893)
4.	1884.08.09.–1889.07.24. 1889.07.24.–1890.12.24.	(†)	Péchy Manó gr. (1817–1889) <i>üresedés</i>
5.	1890.12.24.–1895.02.07.	(áthelyezve)	Orczy Béla br. (1823–1917)
6.	1895.02.07.–1903.04.02. 1903.04.02.–1904.11.25.	(†)	Andrássy Aladár gr. (1827–1903) <i>üresedés</i>

⁸⁴ Édesapja, Nádasdy Mihály gróf (+1854. márc. 18.) és édesanyja, Zichy Antónia grófnő (+1856. ápr. 6.) gyászjelentésén még mint „magyarországi királyi főkomornok”, illetve „Magyarország’ Főkamarása” szerepel. Ellenben nagynénje, Nádasdy Mária Josefa grófnő (+1858. febr. 28.) halálakor nem került feltüntetésre ez a méltóság a titulátúrájában. (OSZK FM8/35797 348. tekercs 235., 272., 274. kép) 1861. jún. 25-én a főrendiházba meghívott, de távol lévő tagok listájában szerepelt, szintén a főkamara méltóságra való utalás nélkül. (FőI 1861. I. kötet 15.) Másrészt viszont gyanúra adhat okot, hogy 1860 végén minden egyéb, üresen álló és az uralkodó kinevezésétől függő zászlósúri pozíciót betöltöttek – kivéve a főkamaramestert, amelyet majd csak 1865 őszén foglalt el Czirák János gróf. Egyelőre tehát annyi látszik biztosnak, hogy 1856 tavaszán Nádasdy Ferenc még viselte a főkamaramesteri méltóságot. Talán mindez összefüggésben van azzal is, hogy közben magas pozíciókat töltött be a császári kormányzatban, így 1855 és 1857 között az úrbéri főtörvényszék elnöke, 1857 és 1860 között igazságügy-miniszter, majd 1861 és 1865 között erdélyi kancellár volt. (Obermayer-Marnach 1978: 14.)

7.	1904.11.25.–1913.03.02.	(áthelyezve)	Apponyi Sándor gr.
(1844–1925)
8.	1913.03.02.–1924.05.06.	(†)	Festetics Pál gr.
(1841–1924)

M. KIR. FŐLOVÁSZMESTER

1.	1838.01.04.–1874.09.16.
1874.09.16.–1875.08.20.	(†)	Batthyány Imre gr.
(1781–1874)
<i>üresedés</i>
2.	1875.08.20.–1881.01.22.
1881.01.22.–1882.11.24.	(†)	Erdődy Sándor gr.
(1802–1881)
<i>üresedés</i>
3.	1882.11.24.–1896.02.19.
1896.02.19.–1896.03.10.	(†)	Erdődy István gr.
(1813–1896)
<i>üresedés</i>
4.	1896.03.10.–1921.01.13.	(†)	Széchenyi Gyula gr.
(1829–1921)

M. KIR. FŐPOHÁRNOKMESTER

1.	1847.08.29.–1850.02.07.
1850.02.07.–1860.10.30.	(†)	Szerencsy István
(1793–1850)
<i>üresedés</i>
2.	1860.10.30.–1872.12.19.
1872.12.19.–1873.04.13.	(†)	Andrássy György gr.
(1797–1872)
<i>üresedés</i>
3.	1873.04.13.–1876.09.16.
1876.09.16.–1880.05.08.	(†)	Mikó Imre gr.
(1805–1876)
<i>üresedés</i>
4.	1880.05.08.–1894.12.17.
1894.12.17.–1895.02.07.	(†)	Bánffy Miklós br./gr. ⁸⁵
(1801–1894)
<i>üresedés</i>
5.	1895.02.07.–1904.11.25.	(áthelyezve)	Festetics Tasziló gr.
(1850–1933)
6.	1904.11.25.–1912.06.27.
1912.06.27.–1912.09.24.	(†)	Wenckheim Frigyes gr.
(1842–1912)
<i>üresedés</i>
7.	1912.09.24.–1920.04.06.	(†)	Esterházy Miklós hg.
(1869–1920)

⁸⁵ Az uralkodó 1880. aug. 10-én kelt legfelsőbb elhatározásával Bánffy Miklós 1855-ben szerzett osztrák grófi címét kiterjesztette Magyarországra. (MNL OL K 19 – Király Személye Körüli Minisztérium – Királyi könyvek LXVI-II. köt. 484.)

M. KIR. FŐUDVARMESTER

1.	1847.08.29.–1856.10.15.
<i>1856.10.15.–1860.10.30.</i>	(†)	Keglevich János gr.
(1786–1856)
<i>üresedés</i>
2.	1860.10.30.–1872.03.17.
<i>1872.03.17.–1872.04.25.</i>	(†)	Barkóczy János gr.
(1808–1872)
<i>üresedés</i>
3.	1872.04.25.–1877.11.09.
<i>1877.11.09.–1882.11.24.</i>	(†)	Károlyi György gr.
(1802–1877)
<i>üresedés</i>
4.	1882.11.24.–1883.02.12.
<i>1883.02.13.–1883.11.01.</i>	(†)	Festetics György gr.
(1815–1883)
<i>üresedés</i>
5.	1883.11.01.–1898.04.05.
<i>1898.04.05.–1899.03.02.</i>	(†)	Szapáry Géza gr.
(1828–1898)
<i>üresedés</i>
6.	1899.03.02.–1904.03.05.
<i>1904.03.05.–1904.11.25.</i>		Bánffy Dezső br.
(1843–1911)
<i>üresedés</i>
7.	1904.11.25.–1933.05.04.	(†)	Festetics Tasziló gr./hg. ⁸⁶
(1850–1933)

M. KIR. (NEMES) TESTŐRSÉG KAPITÁNYA⁸⁷

1.	1840.04.04.–1849.11.12.		Vécsey Ágoston gr.
(1776–1857)
2.	1867.04.21.–1875.03.05.
<i>1875.03.05.–1875.06.26.</i>	(†)	Haller Ferenc gr.
(1796–1875)
<i>üresedés</i>
3.	1875.06.26. ⁸⁸ –1887.11.13.
<i>1887.11.13.–1887.12.03.</i>	(†)	Fratricsevics Ignác
(1820–1887)
<i>üresedés</i>
4.	1887.12.03.–1902.04.14.
<i>1902.04.14.–1902.04.21.</i>	(†)	Pálffy Andor gr.
(1839–1902)
<i>üresedés</i>
5.	1902.04.21.–1912.10.25.
<i>1912.10.25.–1912.12.13.</i>	(†)	Esterházy Alajos hg.
(1844–1912)
<i>üresedés</i>
6.	1912.12.13.–1914.04.25.	(†)	Fejérváry Géza br.
(1833–1914)

⁸⁶ Az uralkodó 1911. jún. 21-én kelt legfelsőbb elhatározásával magyar hercegi címet nyert. (MOL K 19 – Királyi Személye Körüli Minisztérium – Királyi könyvek LXXII. köt. 408.)

⁸⁷ A testőrkapitányok archontológiáját Hellebronth Kálmán állította össze. (Hellebronth 1939: 461.)

⁸⁸ BK 1875. jún. 29. 1. Az eredetiben 1875. júl. 1-i dátum szerepel. (Hellebronth 1939: 461.)

	1914.04.25.–1914.05.20.	üresedés
7.	1914.05.20. ⁸⁹ –1918.11.20.	Lónyay Albert gr. (1850–1923)

B) A zászlósúrak név szerinti felsorolásban

ALMÁSY GYÖRGY GR. (1805–1880)

1.	1873.04.13.–1880.04.04.	(†)	m. kir. főajtónállómester
----	-------------------------	-----	---------------------------

ANDRÁSSY ALADÁR GR. (1827–1903)

1.	1895.02.07.–1903.04.02.	(†)	m. kir. főkamarmester
----	-------------------------	-----	-----------------------

ANDRÁSSY GYÖRGY GR. (1797–1872)

1.	1860.10.30.–1872.12.19.	(†)	m. kir. főpohárnokmester
2.	1863.04.08.–1864.09.21.		országbíró

APPONYI GYÖRGY GR. (1808–1899)

1.	1861.01.07.–1863.04.08.		országbíró
----	-------------------------	--	------------

APPONYI SÁNDOR GR. (1844–1925)

1.	1904.11.25.–1913.03.02.		m. kir. főkamarmester
2.	1913.03.02.–1925.04.18.	(†)	tárnokmester

BARKÓCZY JÁNOS GR. (1808–1872)

1.	1860.10.30.–1872.03.17.	(†)	m. kir. főudvarmester
----	-------------------------	-----	-----------------------

BATTHYÁNY IMRE GR. (1781–1874)

1.	1838.01.04.–1874.09.16.	(†)	m. kir. főlovászmester
----	-------------------------	-----	------------------------

BÁNFFY DEZSŐ BR. (1843–1911)

1.	1899.03.02.–1904.03.05.		m. kir. főudvarmester
----	-------------------------	--	-----------------------

BÁNFFY GYÖRGY GR. (1845–1929)

1.	1896.03.10.–1929.11.15.	(†)	m. kir. főajtónállómester
----	-------------------------	-----	---------------------------

BÁNFFY MIKLÓS BR./GR. (1801–1894)

1.	1880.05.08.–1894.12.17.	(†)	m. kir. főpohárnokmester
----	-------------------------	-----	--------------------------

BEDEKOVICH KÁLMÁN (1818–1889)

1.	1871.01.26.–1872.02.12.		horvát–szlávón–dalmát bán
----	-------------------------	--	---------------------------

⁸⁹ BK 1914. máj. 23. 1. Az eredetiben 1914. júl. 20-i dátum szerepel. (Hellebronth 1939: 461.)

- CORONINI JÁNOS GR. (1794–1880)**
1. 1859.07.28.–1860.06.19. horvát–szlávón–dalmát bán
- CUVAJ EDE (1851–1931)**
1. 1912.01.19.–1913.07.21. horvát–szlávón–dalmát bán
- CZIRÁKY JÁNOS GR. (1818–1884)**
1. 1860.11.25.–1861.01.07. országbíró
2. 1865.09.13.–1873.07.29. m. kir. főkamarásmester
3. 1873.07.29.–1884.02.09. (†) tárnokmester
- CSÁKY ALBIN GR. (1841–1912)**
1. 1888.02.06.–1894.12.16. m. kir. főasztalnokmester
2. 1912.09.24.–1912.12.15. tárnokmester
- CSEKONICS ENDRE GR. (1846–1929)**
1. 1900.10.02.–1929.02.21. (†) m. kir. főasztalnokmester
- DESSEWFFY AURÉL GR. (1846–1928)**
1. 1917.07.31.–1928.03.28. (†) országbíró
- ERDŐDY ISTVÁN GR. (1813–1896)**
1. 1882.11.24.–1896.02.19. (†) m. kir. főlovászmester
- ERDŐDY SÁNDOR GR. (1802–1881)**
1. 1875.08.20.–1881.01.22. (†) m. kir. főlovászmester
- ESTERHÁZY ALAJOS HG. (1844–1912)**
1. 1902.04.21.–1912.10.25. (†) m. kir. (nemes) testőrség kapitánya
- ESTERHÁZY MIKLÓS HG. (1869–1920)**
1. 1912.09.24.–1920.04.06. (†) m. kir. főpohárnokmester
- FEJÉRVÁRY GÉZA BR. (1833–1914)**
1. 1912.12.13.–1914.04.25. (†) m. kir. (nemes) testőrség kapitánya
- FESTETICS GYÖRGY GR. (1815–1883)**
1. 1882.11.24.–1883.02.12. (†) m. kir. főudvarmester
- FESTETICS PÁL GR. (1841–1924)**
1. 1913.03.02.–1924.05.06. (†) m. kir. főkamarásmester
- FESTETICS TASZILÓ GR./HG. (1850–1933)**
1. 1895.02.07.–1904.11.25. m. kir. főpohárnokmester
2. 1904.11.25.–1933.05.04. (†) m. kir. főudvarmester

FRATRICSEVICS IGNÁC (1820–1887)

1. 1875.06.26.–1887.11.13. (†) m. kir. (nemes) testőrség kapitánya

HABSBURG-LOTARINGIAI ISTVÁN (1817–1867)

1. 1847.01.15.–1848.09.26. nádor

HALLER FERENC GR. (1796–1875)

1. 1867.04.21.–1875.03.05. (†) m. kir. (nemes) testőrség kapitánya

JELLACHICH JÓZSEF BR./GR. (1801–1859)

1. 1848.03.23.–1859.05.19. (†) horvát–szlavón–dalmát bán

KÁROLYI GYÖRGY GR. (1802–1877)

1. 1872.04.25.–1877.11.09. (†) m. kir. főudvarmester

KEGLEVICH GÁBOR GR. (1784–1854)

1. 1842.01.12.–1849.05.26. tárnokmester

KEGLEVICH JÁNOS GR. (1786–1856)

1. 1847.08.29.–1856.10.15. (†) m. kir. főudvarmester

KHUEN-HÉDERVÁRY KÁROLY GR. (1849–1918)

1. 1883.12.01.–1903.06.27. horvát–szlavón–dalmát bán

LÓNYAY ALBERT GR. (1850–1923)

1. 1914.05.20.–1918.11.20. m. kir. (nemes) testőrség kapitánya

MAILÁTH ANTAL GR. (1801–1873)

1. 1839.02.07.–1872.08.29. m. kir. főasztalnokmester
2. 1872.08.29.–1873.05.14. (†) tárnokmester

MAILÁTH GYÖRGY (1786–1861)

1. 1839.03.13.–1849.05.26. országbíró

MAILÁTH GYÖRGY (1818–1883)

1. 1860.10.30.–1861.11.03. tárnokmester
2. 1867.02.12.–1883.03.29. (†) országbíró

MAZSURANICS IVÁN (1814–1890)

1. 1873.09.20.–1880.02.21. horvát–szlavón–dalmát bán

MIHALOVICS ANTAL (1868–1949)

1. 1917.06.29.–1918.10.29. horvát–szlavón–dalmát bán

MIKÓ IMRE GR. (1805–1876)

1. 1873.04.13.–1876.09.16. (†) m. kir. főpohárnokmester

NÁDASDY FERENC GR. (1801–1883)

1. 1847.11.19.–n. a. m. kir. főkamარásmester

ORCZY BÉLA BR. (1823–1917)

1. 1890.12.24.–1895.02.07. m. kir. főkamარásmester
2. 1895.02.07.–1917.02.07. (†) országbíró

PÁLFFY ANDOR GR. (1839–1902)

1. 1887.12.03.–1902.04.14. (†) m. kir. (nemes) testőrség kapitánya

PEJÁCSEVICH LÁSZLÓ GR. (1824–1901)

1. 1880.02.21.–1883.09.04. horvát–szlavón–dalmát bán

PEJÁCSEVICH TIVADAR GR. (1855–1928)

1. 1903.07.01.–1907.06.26. horvát–szlavón–dalmát bán

PERÉNYI ZSIGMOND BR. (1783–1849)

1. 1849.05.29.–1849.08.11. országbíró

PÉCHY MANÓ GR. (1817–1889)

1. 1884.08.09.–1889.07.24. (†) m. kir. főkamარásmester

RAKODCZAY SÁNDOR (1848–1924)

1. 1907.06.26.–1908.01.08. horvát–szlavón–dalmát bán

RAUCH LEVIN BR. (1819–1890)

1. 1868.12.08.–1871.01.26. horvát–szlavón–dalmát bán

RAUCH PÁL BR. (1865–1933)

1. 1908.01.08.–1910.02.05. horvát–szlavón–dalmát bán

SENNYEY PÁL BR. (1824–1888)

1. 1865.07.18.–1872.08.29. tárnokmester
2. 1884.12.04.–1888.01.03. (†) országbíró

SKERLE CZ IVÁN BR. (1873–1951)

1. 1913.11.27.–1917.06.29. horvát–szlavón–dalmát bán

SOKCSEVICS JÓZSEF BR. (1811–1896)

1. 1860.06.19.–1867.06.27. horvát–szlavón–dalmát bán

SZAPÁRY ANTAL GR. (1802–1883)

1. 1880.04.21.–1883.10.04. (†) m. kir. főajtónállómester

SZAPÁRY GÉZA GR. (1828–1898)

1. 1883.11.01.–1898.04.05. (†) m. kir. főudvarmester

SZAPÁRY GYULA GR. (1832–1905)

1. 1900.10.02.–1905.01.20. (†) tárnokmester

SZERENCZY ISTVÁN (1793–1850)

1. 1847.08.29.–1850.02.07. (†) m. kir. főpohárnokmester

SZÉCHÉNYI GYULA GR. (1829–1921)

1. 1884.01.29.–1896.03.10. m. kir. főajtónállómester
2. 1896.03.10.–1921.01.13. (†) m. kir. főlovászmester

SZÉCHÉNYI IMRE GR. (1825–1898)

1. 1895.10.10.–1898.03.11. (†) m. kir. főasztalnokmester

SZÖGYÉNY-MARICH LÁSZLÓ (1806–1893)

1. 1873.07.29.–1884.08.09. m. kir. főkamarszmester
2. 1884.08.09.–1888.02.06. tárnokmester
3. 1888.02.06.–1893.11.19. (†) országbíró

TOMASICH MIKLÓS (1864–1918)

1. 1910.02.05.–1912.01.19. horvát–szlavón–dalmát bán

VÉCSEY ÁGOSTON GR. (1776–1857)

1. 1840.04.04.–1849.11.12. m. kir. nemes testőrség kapitánya

WENCKHEIM FRIGYES GR. (1842–1912)

1. 1904.11.25.–1912.06.27. (†) m. kir. főpohárnokmester

ZICHY FERENC GR. (1774–1861)

1. 1838.01.04.–1860.10.30. m. kir. főajtónállómester

ZICHY FERENC GR. (1811–1900)

1. 1860.10.30.–1873.04.13. m. kir. főajtónállómester
2. 1873.04.13.–1888.02.06. m. kir. főasztalnokmester
3. 1888.02.06.–1900.07.17. (†) tárnokmester

ZICHY NÁNDOR GR. (1829–1911)

1. 1906.05.24.–1911.12.24. (†) tárnokmester

Hivatkozott források

Budapesti Hirlap (BH)
Budapesti Közlöny (BK)
Magyar Törvénytár (MT)
Felsőházi Irományok (FeI)
Főrendiházi Napló (FN)
Főrendiházi Irományok (FőI)
Képviselőházi Napló (KN)
Királyi Könyvek (MNL OL K 19 – Király Személye Körüli Minisztérium – Királyi könyvek)
Közlöny (K)
Magyarország tiszti cím- és névtára (MTCN)
Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (MNL OL K 27)
OSZK gyászjelentés gyűjteménye (OSZK FM8/35797)
Sürgöny (S)
Széchényi levéltár (MNL OL P 623)

Hivatkozott irodalom

1848: *Az 1848 évi július 2-ára egybehívott nemzeti gyűlés képviselőinek ,s a' felső ház tagjainak név- ,s lak könyve.* Pest

1886: *A Budapesti társaság.* Budapest

Ballabás Dániel 2011: Főnemesi rangemelések Magyarországon a dualizmus korában. *Századok* (145.) 5.

Ballabás Dániel 2013: Indokolt-e történelmi arisztokráciáról beszélni a dualizmus kori Magyarországon? *Turul* (86.) 3.

Bárói méltóságok (1500–1700) (<http://archivum.piar.hu/arisztokrata/11meltosagok.htm> – Letöltés: 2015. 10. 25.)

Borovszky Samu (szerk.) 1904: *Magyarország vármegyéi és városai. Pozsony vármegye.* Budapest

Borovszky Samu (szerk.) 1914: *Magyarország vármegyéi és városai. Temes vármegye.* Budapest

- Bölöny József 1977–1978: Közös miniszterek – horvát bánok – fumei kormányzók (1867–1918). *Levéltári Közlemények* (48–49) 1–2.
- Bölöny József 1979: Országzászlóink az újkorban. A nádor. *História* (1.) 2.
- Bölöny József 1980: Országzászlósok az újkorban. *História* (2.) 2.
- Bölöny József 2004: Közös miniszterek – horvát bánok – fumei kormányzók (1867–1918). In: Uő – Hubai László: *Magyarország kormányai 1848–2004*. Budapest
- Cserepes Tünde – Szijártó M. István 2010: Nyitott elit? A magyar főméltóságok a 18. században. *Századok* (144.) 5.
- Fallenbüchl Zoltán 1988: *Magyarország főméltóságai*. Budapest
- Fejérpataky László (szerk.) 1888: *Magyar nemzetségi zsebkönyv. Első rész: főrangú családok*. Budapest
- Gaal György 2012: Gróf Bánffy Miklós: főúri életpálya a politika és művészetek jegyében: egy EME-alelnök portréja. *Erdélyi Múzeum* (74.) 2.
- Gergely András 1989: *Áruló vagy áldozat? István, az utolsó magyar nádor rejtélye*. Budapest
- Gerő András 2010: A Monarchia: örökség és emlékezet. In: Háda Béla et al. (szerk.): *Nemzetek és birodalmak. Diószegi István 80 éves*. Budapest
- Hajnik Imre 1888: *Az örökös főispánság a magyar alkotmánytörténetben*. Budapest
- Hellebronth Kálmán 1939: *A magyar testőrségek névkönyve 1760–1918*. Budapest
- Hankó Ildikó – Kiszely István 1990: *A nádori kriptá*. Szekszárd
- Horváth Gyula 2013: Régi és új elit a 18. századi Magyarországon. In: Ifj. Bertényi Iván et al. (szerk.): *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon a kezdetektől 1918-ig*. Budapest
- Kolosvári Sándor – Óvári Kelemen (Szerk.) 1894: *Werbőczy István Hármaskönyve*. Budapest
- Kovács Ágnes 2000: A 18. századi országos tisztségviselők és a főispánok névjegyzékének társadalomtörténeti tanulságai. In: Angi János – Barta János (szerk.): *Emlékkönyv L. Nagy Zsuzsa 70. születésnapjára*. Debrecen
- Kováts István 1997: István nádor száműzetése és halála. *Századok* (131.) 5.
- Kubinyi András 1995: A királyi udvar élete a Jagelló-korban. In: Koszta László (szerk.): *Kelet és nyugat között. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére*. Szeged
- Lakos János (szerk.) 1999: *A Szapáry- és a Wekerle-kormány minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1890. március 16. – 1895. január 13.* Budapest
- Magyar Károly 2000: A budavári királyi palota vázlatos építéstörténete. In: F. Dózsa Katalin (szerk.) *A budavári királyi palota évszázadai*. Budapest
- Márkus Dezső (szerk.) 1898: *Magyar Jogi Lexikon I. kötet*. Budapest

- Márkus Dezső (szerk.) 1904: *Magyar Jogi Lexikon V. kötet*. Budapest
- Márkus Dezső (szerk.) 1907: *Magyar Jogi Lexikon VI. kötet*. Budapest
- Nánay Mihály 2011: Tisza István és a Habsburgok – különös tekintettel az 1916–17-es eseményekre. In: Maruzsa Zoltán – Pallai László (szerk.): *Tisza István és emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára*. Debrecen, 2011.
- Obermayer-Marnach, Eva (szerk.) 1978: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. Bd. 7*. Wien
- Pálffy Géza 2010: *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században*. Budapest
- Pálmány Béla (szerk.) 2002: *Az 1848–1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja*. Budapest
- Pálmány Béla 2011: *A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825–1848*. Budapest
- Ságvári György 2001: Gárdák, díszbandériumok Budavárban. In: F. Dózsa Katalin – Szvoboda Dománszky Gabriella (szerk.) *Tanulmányok Budapest Múltjából XXIX. A Budavári Királyi Palota évszázadai*. Budapest
- Stipta István 1998: *A magyar bírósági rendszer története*. Debrecen
- Szijártó M. István 1995: *A diéta. A magyar rendek és az országgyűlés*. Budapest
- Szijártó M. István 2013: Főméltóságok a 18. századi Magyarországon. In: Bósze Sándor (szerk.): *Somogy megye múltjából*. (Levéltári évkönyv 42.) Kaposvár
- Tóth-Barbalics Veronika 2015: A dualizmus kori főrendiház elnökei és alelnökei. *Történelmi Szemle* (57.) 4.
- Vér Eszter Virág 2008: Udvari reprezentáció a Budai Királyi Palotában (1867–1916). Az udvari bálók és fogadások. In: Gergely Jenő (szerk.): *Fejezetek a tegnap világából*. Budapest
- Vér Eszter Virág 2010: Egy elfeledett kultuszhely: az Erzsébet Királyné Emlékmúzeum. In: Szvitek Róbert József (szerk.): *Folia Historica XXVI*. Budapest
- Zsoldos Attila 2011: *Magyarország világi archontológiája 1000–1301*. Budapest